

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“TOPLUM İÇİNDE VAR OLUŞ ”

Araştırma Sorusu: Adalet Ağaoğlu'nun “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtında odak figürün var oluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

Abstract (ÖZ):

Uluslar arası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi kapsamında uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, Adalet Ağaoğlu'nun "*Ölmeye Yatmak*" adlı romanında yabancılaşmanın getirdiği mutsuzluk durumu ve ölüm isteği, neden ve sonuçlarıyla incelenmiştir. Bu tezin amacı, bireylerin topluma ve kendi yaşantılarına yabancılaşmaları süreçlerinin kendi hayatlarına nasıl bir etki bıraktığını odak figür Aysel üzerinden açıklamaktır. Kadının var olma çabasını konu alan bu tezin birinci bölümünde kadın erkek ilişkileri üzerinde durulurken ikinci bölümde de Aysel'in toplumda var olma çabası ve mutluluk arayışı ele alınmıştır. Son olarak üçüncü bölümde ise odak figürünün var olma arayışı sonucunda yabancılaşması ve tükenişinin belirtisi olan ölüm isteği incelenmiştir. Tezin sonucunda Aysel'in yaşamdan kendini soyutlamasında bireysel ve toplumsal faktörlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

(Sözcük Sayısı: 112)

İÇİNDEKİLER:

	SAYFA
1. Giriş.....	4
2. Kadının Var Olma Çabası.....	6
2.1 Toplumda Kadının Yeri.....	6
2.2 Arayış.....	11
2.3 Yabancılaşma ve Tükeniş.....	17
3. Sonuç.....	20
KAYNAKÇA.....	21

Araştırma Sorusu: Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" adlı yapıtında odak figürün var oluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

1. GİRİŞ:

Toplumlar, çağa ayak uydurabilmek için sürekli içinde buldukları var olan değerleri ve kabullenmişlikleri değiştirme süreci içine girerler. Doğru kabul edilen toplum değerlerini, ülkede yaşayan halk arasında keskin bir çizgiyle değiştirmek, toplum içerisinde çeşitli problemlere yol açar. Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* adlı romanında da Cumhuriyet'in ilanı sonrası yeniden yönlendirilen Anadolu uzamı ve değişim sürecinin ülkenin yeni nesilleri üzerinde bıraktığı izler odak figür Aysel tarafından ortaya çıkarılır. 1923 sonrası yenileşme sürecine çocukluğu denk gelen Aysel ve yaşlılarına, yeni ve çağdaş bir Türkiye'nin ağır yükleri teslim edilir. Onlar, yapıt boyunca herkes tarafından kabul edilen toplumsal değerlerin çizgisinden çıkıp ülkeye yeni yönler sunan genç ışıklar olarak anlatılır. Erkek egemen bir ailede dünyaya gelen odak figür Aysel ile Cumhuriyet sonrası dönemde kadının toplumdaki değerinin değiştirilmesi, onları sosyal hayata katma çabaları ve bu süreçte ortaya çıkan karşıtlıklar anlatılır. Cumhuriyet çocuğu olarak toplumun katı düşünce sistemini değiştirmeyi ve çağdaşlaşmayı ödev edinmiş Aysel, öğrenim hayatı boyunca ailesinden ve yaşadığı uzamdan gelen erkek baskısına rağmen eğitim görerek Cumhuriyet'in ona bıraktığı çağdaşlaşmayı bir sonraki nesillere bir öğretmen olarak aktarmıştır. Çocukluğundan beri üstüne yüklenen bu görevde, yaşadığı uzamda var olan kadın sorunsalı, yaşı ilerledikçe onu yabancılaştırmış ve kadın olmanın verdiği sorumluluklar kendisini bir otel odasında ölüm döşeğinde bulmasına sebep olmuştur.

Tez, odak figür Aysel'in toplumda var olma çabasını üç bölüm üzerinden ele almaktadır. İlk bölümde Aysel'in, çağdaşlaşma süreci içinde olan bir toplumda kadın olmanın üstüne yüklediği sorumluluklar doğrultusunda yaşadığı uzamdaki kadın yeri

anlatılmaktadır. Alguların hızlı bir şekilde değiştiği dñnyada, toplumlara ayak uydurmak yerine Anadolu toplumunun saplanıp kaldığı düşünce sistemleri, Aysel'i bir kadın olarak yaşadığı uzamdan uzaklaştırmıştır. İkinci bölümde de, toplumun değişmeyen kalıplaşmış ve çağdaşlıktan uzak yaşantısı içinde bir kadın olarak Aysel'in kimlik ve mutluluk arayışı anlatılır. Son bölümde, kendi benliğini arayışı içinde etrafındaki her şeyin anlamını yitirmesi, yabancılaşması ve bunu sonucunda ölüm isteğiyle körüklenen tükenişi üzerinde durulur.

2. Kadının Var Olma Çabası

2.1 Toplumda Kadının Yeri

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik, yüzyıllar boyunca süregelen, toplumsal yaşama yer edinmiş bir olgudur. İlk çağın başlangıcındaki erkeğin avcı kadının ise toplayıcı rolü yıllar içerisinde şekil, isim ve boyut değiştirerek insan yaşantısına konu olmuştur. Toplumun gelişmişlik düzeyine paralel olarak değişen bu eşitsizlik yapıtta da odak figür Aysel üzerinden anlatılmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla beraber halka benimsetmeye çalışılan düşünce özgürlüğü ve eşitlik ilkesi, toplum içerisinde akıllara kazınmış erkeklerin kadın üzerindeki üstünlüğü düşüncesini güçlüklerle, alışkanlıkların dışına çıkmak zorunda kalarak yayılmıştır. Kabullenışı zor olan bu süreçte odak figür çeşitli kalıpların içinde sıkışmak zorunda kalmış ve yabancılaştığı toplumda arayışlar içine girmiştir.

Uzun yıllar boyunca başkalarının üstünlüğü altında, sınırlandırılmış düşünceler içinde ve kalıplara sıkıştırılmış biçimde yaşayan Türk halkı, Cumhuriyetin ilanıyla modernleşme sürecine girmiş, yapılan inkılaplarla ekonomik, siyasal ve sosyal statüde eşitlikle tanışmıştır. Yavaş bir seyirle ilerleyen bu eşitlik olgusu, insanları alıştığı kalıpların ve doğru kabul ettiği değerlerin dışına çıkarmaya çalışmıştır. Kadın ve erkek ilk kez toplu bir şekilde aynı anda bir ortamda bulunmaya başlanmış, her insanın bireysel olarak düşünce özgürlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır. Odak figür Aysel de bu yenileşme sürecinin eskisinden çok daha farklı ve yeni bir neslidir. Cumhuriyet ile beraber kadına da toplum tarafından sorumluluklar yüklenmesi, kadının toplum hayatında alışagelmış ev hanımı rolünü bir kenara itmiştir. Aysel'in yetiştiği nesil, kadınların farklı sorumluluklarının ve görevlerinin olduğu hür düşünceli bir nesil olacaktır. Kadınlara annelik yapmaktan, ev temizlemekten veya yemek yapmaktan başka meslek dalları açılmıştır. Cumhuriyet'ten önce toplumda varlığını sürdüren erkek üstünlüğü, kadınların baskı altındaki yaşamları erkeklerin beyinlerine yapışmış bir sakız haline gelmiştir. Cumhuriyetle birlikte bu düşüncelerin üstesinden gelinmesi amaçlanırken, Aysel'in babası

Salim Efendi de kızlarını birer talihsizlik sonucu dünyaya gelmiş olarak görmektedir. Sadece Aysel'in ailesiyle kalmamakla birlikte, dönemin birçok babası kız çocuklarının hür bir bedene ve düşünce sistemine sahip olamayacağı saplantısına kapılmış, bu düşünce kapalılığı içinde ailede erkeğin sözünün öttüğü bir aile yaşantısı oluşturulmuştur.

“ Ben bulur getiririm onu, ama siz de babama söylemeyin üstelemesin artık, ’...’Korkma, üstelemez. Bütün gece bekledi durdu. Ne de olsa tek oğlumuz. Tek umudumuz.’ Aysel, içinde onarılmaz bir kırıklık duyuyor. Yeniden evin kıyıda köşede unutulmuş eşyası olduğunu seziyor. İlk gerçek öfkeyi tanıyor, insanı içten içe kırbaçlayan, kendini aştıran ve durmadan kendini zora koşturan.” (Ağaoğlu, 232)

Okuma hakkına sahip Aysel'in aksine, kardeşi Semiha gibi zorla evlendirilmeye maruz bırakılan yüzlerce genç kızın hayatı, önlerinde açılan Cumhuriyet ışığının verdiği sorumluluklarının tersine babaları tarafından doğuracakları çocukların annesi olmalarına karar verilmiştir. Cumhuriyet'in halka sunduğu kadın erkek eşitliğinin toplum içine sindirilmesinin gecikmesi, belki de geleceğin doktorlarının, hemşirelerinin veya öğretmenlerinin ışığını söndürmüştür.

“Sevgili kardeşim Semiha, önce seni bütün kalbimle tebrik ederim. Söz kesilmiş. Senin bu işi hiç istemediğini biliyorum. Fakat ne yaparsın ki tebrik etmem de lazım.” (Ağaoğlu, 109)

Modernleşmenin ve ülkenin devamlılığı konusunda kadınlara da görevler verilmiştir. Bu ağır görevlerin bekçisi olan yeni neslin bir ferdi Aysel, kadın erkek eşitliği sorunuyla ilk kez okulundaki Cumhuriyet Bayramı töreninde karşılaşmıştır. Çocukların annelerinin ve babalarının farklı yerlerde oturması, babaların kızlarını okulun tiyatro sahnesinde gördüklerindeki utanç öksürükleri, kadın özgürlüğünü örtbas edişleri aslında Aysel'in yetiştiği bu toplumun Cumhuriyet'in sunduğu eşitlikleri benimseyemeyişlerini anlatır. Çocuklarını gururla izleyip, bir Cumhuriyet öğretmeni Dünder Öğretmen'e çocuklarını özgür bir şekilde yetiştirdikleri için teşekkür etmeleri, yeni neslin güçlü olduğu kadar özgür ve bir o kadar da

vatanına bağılı olduklarını fark etmeleri gerekirken; kız çocuklarının babalarının utanç öksürükleri, sahip oldukları yobazlık, kapalı zihniyetleri ve yenilikleri kabullenmeyi reddedişleri önlerine açılan Cumhuriyet yolunda kendilerinin ve çocuklarının geleceğı üstüne gölge düşürmüştür. Kadınların erkeklerin arkasında ve ayrı bir şekilde oturuşları, Türk kadınlarının Batılılaşmaya ve modernizme uzaklığını ortaya koyar. Oysaki kadınların bir zincirle olduğı yerlere bağılı kalması, yeni bir yol izleyen Türk Cumhuriyeti'ni olduğı yerde bekletmekten başka hiçbir işe yaramaz. Zihniyetlerini belirli kalıplara sıkıştırmış babalar, kızlarının erkeklerle ortak bir şekilde dans edişlerini birer namus görevi haline getirmiş, aksine bu dansı ve çocukların bir arada oluşturduğı bu eşit tabloyla gurur duymaktan kaçınmıştır.

“Seyirciler arasındaki eşraf ve esnaf babalar, polka ve rondo ile kirlenen namuslarını örtbas etmek için durmadan öksürüyor, kafalarındaki bütün sıkıcı düşüncelerini kovalamak için gerekli gereksiz gülüyorlardı. Medeni olmak buyrulmuştu. Eh, ne yapsın onlar da medeni olmuşlardı işte.” (Ağaoğlu, 21)

Öğrenim görmüş kadınların veya zihinleri belirli bir kalıba sokulmuş babaların dışında, eğitim gören ve yaşadıkları ortamın bilincine sahip erkeklerin de bakış açıları, kadınların toplum içinde erkekler kadar eşit haklara sahip olması yönündedir. Ülkesinde olup bitenlerin, tamamlanması gereken boşlukların bilincinde olan okumuş erkekler kadınların Batılılaşma sürecine girmeleri gerektiğini, onların da emeğıyle toplumun üst düzeye taşınacağı bilincindedirler. Toplum içinde saçı açık gezmenin, saçları uzatmanın, okula gitmenin ve okuma yazma öğrenmenin, belirli bir yaşı geçtikten sonra evlenmeyen kızların adlarının usulsüz sıfatlarla anılmasının “ayıp” olarak algılanması toplum içinde kadının varlığına gölge düşürmektedir. Modern ve çağdaş bir Türk kadını, eksiksiz bir şekilde öğrenimini tamamlamalı, kendini kusursuz bir şekilde temsil edebilmeli, kendi emeğinden ve vatanından gurur duyan bir birey olmalıdır. Toplumun basmakalıp düşüncelerinin dışına

çıkmalı, kendinin ve vatanının en iyisi için çabalamalıdır. Çağdaş bir Türk genci olarak yetişmekte olan Aydın da ülkesinde barınan tüm insanların eşit haklara sahip olması gerektiğinin bilincindedir. Bu fikir de; eğitim görmüş insanların çağdaş bir şekilde düşünebildiğini, basmakalıp düşünceler içinde büyüdüğü düzenin dışına ancak eğitim desteğiyle çıkabildiğini gösterir.

“Aysel’e sözde geçen sene ezberlediğim Fransızca şarkıları söyleyecektim. Nerdee!.. Değil şarkı söylemek, selamlaşamadım bile. Sözde Ankara’da ortaokula gidiyor. Hep başı örtülü geziyor ve karşıdan bir erkek arkadaşını görse, yolunu değiştiriyor... Bir Atatürk çocuğu olarak hiç hoş görmedim bu hallerini. Kadınlarımız tam Batılı olmadıktan sonra Türkiye’imizi muasır medeniyet seviyesine çıkarmak çok güç.” (Ağaoğlu, 85)

Ülkenin içine girdiği bu yenileşme sürecinde, kız çocukları büyüdükçe, tıpkı Aysel’in de yaşadığı gibi, babaları için sorun haline gelmiştir. Normalde, kızlar okul bittikten sonra hiç tanımadıkları bir erkekle görücü usulü evlendirilirken babalar için bu Batılılaşma süreci de nedir? Kız çocuklarının okuyup vatana hayırlı işler yapma, meslek sahibi olma ve arkadan gelen nesillere yeni ışıklar tutma gibi görevleri varken, toplum içinde şanssız olarak nitelendirilen bazı kızlar, kendilerinden yaşça çok daha büyük erkeklerle evlendirilmeye zorunlu tutulmuştur. Aysel, ilkokul öğretmeni Dünder Öğretmen sayesinde, ülkenin çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarılması için okutulmaya teşvik edilmiş, babası da bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Kız çocuklarını okula yollamayan, hayatlarına kendilerinin yön vermesine fırsat vermeden, çocuklarına sormadan karar veren babalar kızlarını görücü usulüyle evlendirmektedir. Dünder Öğretmen gibi bir şansa sahip olan odak figür Aysel, aslında her bireyin doğal bir hakkı olan öğrenme özgürlüğüne kavuşmuştur, yaşamına kendi kendine yön verme hakkına ve istediği gibi karar verebileceği bir ortamda yaşama özgürlüğüne sahip olmuştur.

“Sizi bu ilçede herkese güzel bir örnek olarak göstermekten en büyük sevinci duymaktayım. Sağ olun, var olun. Beni kırmadınız. Aysel’i ortaokula gönderdiniz. Bu bile benim alnı açık yaşamama elverir Salim Efendi.”(Ağaoğlu, 55)

“Cumhuriyet’in işime gelmeyen bir yanı da var. Şudur, diyemem, kızı okutmak, ilçede yakına uzağa, kızını şehirlere salıvermiş, dedirtmek... Sade bu mu içimi durmadan boğuveren?”

(Ağaoğlu, 55)

İnsanlığın doğuşundan bu yana süregelen erkeğin kadın üzerindeki üstünlüğü, kadının toplumsal düzeyde yararlanabileceği hak ve özgürlükleri sınırlamıştır. Yapıtta da betimlenen kadın erkek eşitsizliği, odak figür Aysel’in ilkokul yıllarında baş göstermiş, erkeklerle aynı ortamda olmanın ayıp olarak algılandığı, kızların küçük yaşta evlendirilip bireysel düşüncelerinin bir hiç sayıldığı, Cumhuriyet’in çağdaşlıklarının halk içinde güç bela benimsendiği bir ortam içinde büyümüştür. Gördüğü eğitim onu kendine ve yaşadığı topluma bilinçlendirmiş; kendisinin de vatanını yüceltebilmek için yetişen, erkeklerle aynı haklara sahip olan, toplumun refah seviyesine erişebilmesi için kendisi gibi eğitimle yetişmiş kadınların daha aktif var olması gerektiğini anlamıştır.

2.2 Arayış

İnsanın gelişim çağıyla birlikte üzerine yüklenen sorumlulukla zaman içinde yeni arayışlara girer. Modernleşme süreci içinde olan topluluklar için yetişmekte olan yeni nesiller üzerine sorumluluklar ve görevler yüklenir. Toplumda çalışkan ve faydalı olabilmek için önemli sorumlulukların altına giren kadınlar; yapıtta da anlatıldığı gibi yaşadığı toplumdan, bireysel keyiflerinden, hayatın kendileri için oluşturduğu anlam ve olgulardan uzaklaşır ve yeni kimlik arayışları içine girer. Odak figür Aysel, yaşadığı çağın ayak uyduramadığı modernleşme süreci karşısında önüne çıkan engelleri aşan kadınların bir temsilcisidir. Okumaya fırsat kazanan Aysel, gördüğü eğitimle birlikte toplumun yaşantısını, düşüncelerini ve kabullenişlerini tanımaya başlayarak öğretmenlerinin üzerlerine yapıştırdığı yeni nesil damgasını, daha ne olduğunu bilmeden, görevleri tanımadan taşımak mecburiyetinde kalmıştır. Gelecek nesillere kılavuzluk yapacak en kutsal işi meslek edinerek, farkındalığı gelişmiş, çağdaş ve topluma faydalı çocukları yetiştirmek için bir yola koyulmuştur. Kendini topluma bu denli adanmış mesleğinde bireysel yaşamından, evliliğinden, yaşamdan beklentisinden ve aldığı tattan yabancılaşmış, üstüne bırakılan bu yüklü görevin ağırlığından farklı arayışlar içine girmiştir. Barındığı toplumda kendi kabuğuna çekilişi de zamanla, odak figür için tek kaçış yolu haline gelen ölüm isteğini doğurmuştur.

Aysel'in öğrenim gördükçe genişleyen ufku ve yaşadığı ortamdaki sosyal farkındalığı kadınların toplum içinde olması gerektiği statüde olmadığını, üzerinden seneler geçmesine rağmen toplum tarafından Cumhuriyet'in getirdiği özgür ve eşit atmosferin insan zihninin içine hala karışmadığını anlamasını sağlamıştır ve yaşadığı uzamda kimlik arayışı içine girmiştir. Bir milletin gelişebilmesi, standardının üzerine çıkıp refah düzeyini sağlayabilmesi için kadının fiziksel ve manevi desteğine de ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik, siyasal ve hukuken gelişmekte olan bir ülkede bulunduğu yere takılmış kadın bireyleri olduğu ve kadınların önü açılmadığı sürece toplum çağdaşlarından bir adım geride kalmaya devam eder.

Aysel de eğitim gördükçe, yaşadığı ülkenin bu koşullarının farkına varmış ve bir anda bir Cumhuriyet kadını olarak üzerine yüklenen görev içinde kendi özünü arayışa girmiştir. Cumhuriyet kadını olarak üstlendiği bu sorumluluk, Aysel'in yaptım ilerleyen sayfalarında kendi içinde bir iç çatışmaya yol açar. Odak figürün yaşadığı ortamın toplumsal yapısını fark etmesi; aslında eğitimin insanın toplumun gerçeklerine gözünü açmasına ve etrafını neden sonuç ilişkisi içerisinde bilinçli olarak algılamasını sağlayan bir araç olduğunu gösterir. Okuryazar bir insan tarafından, toplumun refah düzeyini arttırabilmesi için kadının gücüne de ihtiyaç duyulduğu anlaşılabilir. Aysel de yaşadığı toplumun, Atatürk'ün açtığı bu Cumhuriyet yolunda ilerlemenin kadının iziyle olacağını anlamıştır.

"...Sonunda ödevini söyle tamamladı, 'Bir milletin yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça, diğer yarısı göklere yükselebilir mi? Bizim milletimizin başarısızlığı kadınlara karşı gösterdiğimiz kusurdan ileri gelmektedir.' Büyük Atamız, büyük nutukta böyle buyurmuşlardı." (Ağaoğlu, 108)

Öğretmen olarak üstüne aldığı bu zorlu yükte görevi, geleceğe katkı sağlayarak ülkeyi geçindirecek, kalkındırarak nesiller yetiştirmektir. Çocukluğundan beri üzerine yapışmış uygarlaşma eylemleri, Aysel'in özel yaşantısından soyutlanmasına, kocası Ömerle olan evliliğini sık sık duygusal bir çerçeve içinde sorgulamasına neden olmuştur. Odak figür için evlilik, birbirleriyle aradan uzun zaman geçmesine rağmen ilk günkü gibi saygı ve sevgi çerçevesinde yaşayan insanlardan ibarettir. Birbirine ilk günkü sabırla tahammül eden, çağın üzerlerine yüklediği görevleri tek bir elden üstlenebilen, sadece mahremiyette olmamakla birlikte sosyal yaşantıda da saygı çerçevesinde birbirleriyle kendi benliklerini paylaşmalarıdır. Evlilik, insanın ömrünün sonuna kadar gerek yatakta, gerek evde, gerekse sosyal yaşantısında düşüncelerini ve bedenini bir başkasıyla büyük bir arzuyla paylaşması demektir başka bir deyişle. Ömrünün sonuna kadar insanların bunu sürdürebilmesi için kafa yapılarının, düşünce sistemlerinin birbiriyle uyuşması gerekir. Topluma kadın olmanın gerçekliğini kanıtlamak

için mücadele veren Aysel, görüşü kapalı insanlardan birinin de kendi hayat arkadaşı olduğunu fark ettikçe kendini bulmak için evliliğinde de kaçınılmaz bir yabancılaşma içine girmiştir.

“Yıllar sonra yatakta birbirine hala istekle sarılan iki kafa dengi. Evliliğin bir tanımı varsa, en yalını bu olmalı. İki kişiyle bütün bir dünya kurulamayacağını da bilen üstelik. Neden çıktım evden? Matbaada işçilik eden öğrencimle yattım. Olmadı gereken bir şeydi. Kaçınılmaz.” (Ağaoğlu, 115)

Ömer ve Aysel’in arasındaki kopukluk evliliklerin sürecini de olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Kocasıyla birlikte olmaktan mutsuzluk duyan Aysel için evlilik, iki insanın her daim fikirlerini hür bir şekilde paylaşabilmesi demektir. Evliliklerinde, yaşadığı çağın kadınların kısıtlanmış hayatına dair süre gelen gelenekçi bakış açısı Aysel ve Ömer çifti arasında duygusal bir bağın oluşumunu engellemiştir. Ömer’in kadınların çağdaşlaşması, bağımsız ve özgün birey olarak gelişmesi konusunda toplumun Cumhuriyet’in kurmaya çalıştığı laik düzene rağmen sürdürdüğü gelenekçi tutumu Aysel’in bir bakıma hemcinsleri için özgürlük mücadelesi içine girmesine sebep olmuştur. Aysel zamanla toplumun muhafazakar kesimiyle kendi içinde bağımsızlık savaşına girmiş, hür bir bedene sahip olabilmek için yeni arayışlara adım atmıştır. Tutsak insanların düşünmeye, düşüncelerini ifade etmeye, aklını kullanmaya, sorgulamaya yetisinin olmaması gibi yaşadıkları çağda da kadınların bu hakka sahip olmaması onları tabiatın öteki canlılarından farklılaştırmıştır. Yapıt boyunca Tanrı’nın insanların hayvanlardan ayırıcısı olan akli kadın bedeni içinde kullanmak için mücadeleler aramıştır ve bir kadın olarak kendini Cumhuriyet’in içine sentezlemeye çalışmıştır.

“Bütün o pedikürler, manikürler, geceleri yüzümü iyi bir kremle silişim, sabahları yüzüme hafif bir nemlendirici sürüşüm, kollarımın altına, orama burama talk pudraları serpişim...

Acaba hiç kendim olmuş muydum? Hiç kendimiz olduk mu? Görevlerin birlikte götürülmediği bir yerim oldu mu hiç? Kişi olmak üzere o düşüncemi Ömer'e açtığımda 'Bunu söylemek için henüz çok erken' demişti." (Ağaoğlu, 198)

Yaşadığı yılların çağa ayak uydurma sürecinde kadın ve hayat arasındaki kopukluk, Aysel'i bir kadın olarak kendini kanıtlamaya itmiştir. Üstüne yüklenen tüm ağırlıklardan kendini bitkin, yorgun ve yaşlı hissetmektedir. Gençliğindeki canlılığı, yaşayamadığı gençliğini bir an olsun hissedebilmek için öğrencisiyle yatar. Amacı nedir? Gençliğinde yapmadıklarını yapmak mı? Birini kendi isteğiyle arzulamak mı? Yoksa hayatın ona verdiği tüm acıların öcünü almak mı? Aslında, ölmeye yattığı sıradaki düşünceleri, Aysel'in "özel" kelimesini bir an olsun yaşadığını gösterir. Bilimsel olarak geri onarımı olmayan bekaretinin, öğrencisiyle tekrar bozulması aslında Aysel'in arayışlarının somut bir kanıtı olmuştur. Yeniden onarılan bir bekaret ve onun öğrencisi tarafından kaybolması; işte Aysel'in her şeyi en baştan yaşamak isteğinin bir göstergesidir. Başka bir deyişle, eşi Ömer ile kaybettiği tüm gençliğinin, çocukluğunun, içinde yaşadığı bunalıma bir dur demek, kendi hayatına kendi kendine yön verdiği, kendi isteğiyle şekillendiği ve kendinin bildiği gibi yaşadığı hayatın ilk adımıdır. Yapıtta geçen bekaret kavramı, aslında odak figür için yaşadığı tüm sıkıntıları, görevleri, sorumlulukları içindeki arayışlarından yeniden doğmaktır.

Öğrencime bunu söylediğimde onunla yatmaya hazırdım artık. Kendimi yok saymaya. Gömleği kanlandı. Kimse inanmayabilir. Ama ben gördüm, biliyorum. Kadınlık zarı yıllar sonra yeniden pekişiyor, hiç değılmemiş gibi oluyor. Hiçbir şey eskimemiş. Yeniden eskitmeye başlamak. Kendine hiçbir şey katmadan, üstelik usanmadan, usanmaya kendine hak tanımadan. Kendini yeniden pekiştirerek, sonsuza denk hep aynı yerde dönerek, dönerek..." (Ağaoğlu, 52)

Engin yapıt boyunca gençliğin, denenmemişliği aramanın sembolü olmuştur. Zorlu bir eğitim süreci ardından öğretmenlik mesleğiyle tanışan Aysel, kocasıyla modern bir geçim bulamaması üstüne kendini öğrencisi Engin’de bulmuştur. Karşılaştığı zorlukların ardından Enginle beraber oluşu, aslında odak figürün farklılığı ve kendinin şekillendirdiği hayatı araması demektir. Uzun süre boyunca hayatını başkaları tarafından şekillenen insanların, kendi arzuladığı ve istediği şeyleri gerçekleştirmek için tıpkı Aysel gibi sürekli bir arayış içinde olduğu görülür. Aysel, kadın olmanın hiçe sayıldığı bir ortamda özgür bir hayat sürebilmek için kendi istekleri doğrultusunda şekillenmiş hayat arayışına girmiştir. Tıpkı erkeklerin sürdürdüğü konforlu ve özgür yaşamları gibi, kendisine yüklenen çerçevenin dışına çıkmak için kendinde bir arayışa girmiştir. Yapıtta da yıllar boyunca, toplum tarafından uygunluğu tartışmadan Cumhuriyet kadınına verilen refah yükseltme görevi kadınlar içinde zamanla denenmemiş deneme isteği doğurmuştur. Aysel’in de Enginle beraber oluşu aslında içgüdüsel olarak arayışının getirdiği merak duygusudur. Enginle birlikte olana kadar başkaları tarafından belirlenen görevleri, annesine, babasına, eşine ve hatta kaybettiği çocuğuna karşı görevi ve sorumluluğu Aysel içinde hayatına kendi kendine karar vermemin ne demek olduğu, kendi pişmanlıklarının nasıl yaşanacağı, kendi kendine nasıl düşüp tekrar nasıl kalkacağı konusunda bir merak yaratmıştır. Engin de Aysel’in kaybolmuş olan kişiliğinin arayışdır.

“Bir gençliği paylaşmak... Önünde her şey için daha çok zamanı olanlardan zaman otlamak. Öğrencimin bir yalnızlığında bana sığınaşı. Doygunluğa benzer bir duyguyu uzatmak. Bana uzanan elin boşa çevrilmemesi. Hep hazır ve nazır... Uğraştırmadan. Yormadan.”

(Ağaoğlu, 116)

Aysel, özellikle de baskıyla yürüyen bir hayat içindeyken, yaşı ilerledikçe denemediği şeyleri denemeyi, kendi kendine düşüp kalkmayı, isteyerek arzuladığı şeyleri yapmaya

başlamıştır. Sıkıntılı bir yaşam altındayken yanında olmak istediği, arzuladığı şeylerin arayışına, kendi kimliğini bulmaya çıkar. Yapıtta da zor bir yaşam geçiren Aysel, çocukluğu içinde kaybolup giden kimliğini ilerleyen yaşlarında Engin adlı bir gençte bulmaya çalışmış, onunla hiç yaşamadığı duyguları yaşamak için fırsat yaratmıştır. Enginle birlikte oluşunun ardından kaybettiği kişiliğinin içinde daha da kaybolmuş, yaşadığı çevreden kaçmak için ölmeye yatmıştır.

2.3 Yabancılaşma ve Tükeniş

Modern çağa ayak uydurma sürecinde yetişen neslin temsilcilerinden biri olan odak figür Aysel, yaşadığı toplumun refah seviyesini arttırabilmek için, toplumda yaşayanlara faydalı olabilmek amacıyla büyük bir görev üstlenmiştir. Toplum hala çağdaş ve eşit bir yaşantıya ayak uyduramadığı için, öğrenim hayatı boyunca erkeklerle bir arada olmakta ve eğitim sürecinde devam etme konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Çağdaş bir neslin ferdi olarak ortaokula şehir dışında devam etmiş ve topluma yararlı bireyler yetiştirmek için öğretmenliği meslek edinmiştir. Yetişen yeni nesile bu görevin kim tarafından ve nasıl yüklendiğini ölmeye yattığı sırada geriye dönüş tekniğiyle anımsayan Aysel, sık sık görevinin ne olduğunu ve bu görevin insanı yüceltmek için ne denli etkili olduğunu sık sık sorgulamıştır. Çağdaş bir bakış açısını, uygarlaşmanın ve çok yönlü düşüncenin henüz ne olduğu bile bilinmeyen bir ortamda büyüyen Aysel, yeni yetişen nesle yüklenen kimsenin nasıl ayak uyduracağını bilmediği görevler içinde büyümüş ve böylece daha toplumun, uygarlaşmanın, eşitliğin bile tanımını bilmezken kendini geleceğin uyarlığına ışık tutan bir birey olarak bulmuştur. Üstlendiği bu zorlu görev odak figürü özel ve gündelik yaşantısından tamamen soyutlamış, kendi kişiliği içinde bunalıma sokmuş ve yaşamdan beklentisini alıp götürmüştür. Kadının modernleşme sürecinde kendi benliğiyle mücadele veren Aysel, kendi özünü bulabilmek için arayışlar içine girerken yaşadığı çevrenin dışına çıkmıştır. Kendi yaşamına bu şekilde yabancılaşan odak figür, farklı arayışlar içindeyken kendini görevinden, özel hayatından sorumlu tutmuş ve bu yüzden kendini bir otel odasına kapatarak ölmeyi beklemiştir. Tıpkı her insanın yaşamını sürdürebilmesi için belirli amaçlarının olduğu gibi Aysel de bu amaçları arasında toplumdaki görevi ve sosyal yaşantısı içinde bir arayıştayken kendini çevresine yabancılaştırmış ve ancak ölüm aracılığıyla sorumluluklarından ve yaptıklarının nedenlerinden kurtulabileceğini düşünmüştür.

“İyi ama bir ölümün gerçek anlamını nasıl anlatmalı? Anlatmak mı? Artık görev yüklemek istemiyorum ki kendime. Bu bir görevsizlik kararıdır... Çok istiyorum bir sigara içmeyi... Neden içmeyecekmişim peki? Henüz ölmediğime, canım da çektiğine göre, beni ne alıkoyabilir bir sigara içmekten? Hangi görevim benim? Hangi ödevim? Hangi Atam?”
(Ağaoğlu, 118)

Yabancılaştığı dünyadan bir kaçış yolu olan ölümünün öncesinde geçmişini hatırlayan Aysel, aynı esnada kendi ölümü için hazırlık yapmaktadır. Ölmeye yatmak için gittiği otelde çalışana ismini verirken çekinmiş ve bir an önce çırılçıplak bir şekilde kendini yatağa atmak istemiştir.

“Beni buraya çıkaran çocuk, çok ince davrandı. Uzun açıklamalara girişmedi. Çabucak çekilip gitti. Asıl ince davranan aşağıda, resepsiyondaki delikanlı. Çok şey sormadı. Önüme, doldurulması gerekli bir fiş uzattı. Fişe adımı yazmam gerekiyordu. En güç şey buydu. Beni tanımamasını istemiyordum. İlk başta bir erkekle buluşacağımı düşünmüştür resepsiyondaki. Ya da müşteriden döndüğümü... Otele kibar bir fahişe gibi döndüm.” **(Ağaoğlu, 70)**

Odak figürün gün yüzüne çıkarttığı duygu birikimleri, çıplaklığıyla aynanın karşısına geçip kendini incelemesini ve tartmasını sağlamıştır. Tüm çıplaklığıyla aynanın karşısına geçip ışığı açtığında, karşılaştığı banyo mermerlerinin betimlemesi yüzündeki çizgilerle son bulmuştur. Aynaya baktığında fark ettiği yüz kırışıklıkları ona çocukluğundan beri yüklenen görevlerin oluşturduğu tepkileri, babasına karşı çıkışları, tiyatro sahnesi esnasındaki gerginliklerini, varlıklı sınıf arkadaşı Aydın’a kızgınlıklarını, genç yaşta evlenen kız kardeşi Semiha’ya merhametini, matbaada çalışan öğrencisiyle yattıktan sonraki tedirginliğini biriktirir. Aslında yüzündeki yüz bir farklı çizgi, Aysel’in zamanla uzaklaştığı benliği ve sonunda ulaştığı tükenişidir. Mide bulantısı nedeniyle girdiği banyoda kendisiyle karşılaşan Aysel, aynada damarlarının ölümüne başkaldırışını görmüştür. Damarlarının derisinden bu denli şiddetli görünüşü, aslında Aysel’in bedensel olarak ölmeye hazırlığının bir göstergesidir.

“Sol kalçamın üstünde iki mor damar. Sonra enlemesine iki ince mor çizgi... Bu hasta damarları son aylarda sık sık görüyorum. Nice yorgun, koşuşturmalı günleri özetliyor bu hasta damarlar. Yine de hiç bu kadar başkaldırmamışlardı.” (Ağaoğlu, 115)

Yıllar boyunca odak figürün üzerine yüklenen, kendinden çok başkalarının hedef alan sorumluluklar, odak figürde özel yaşamını kontrol edemediği sorunlara yol açmıştır. Sürekli bir ilerleyiş ve topluma fayda amaçlı geçen hayatta Aysel, eşi Ömer'den ve zamanla sosyal yaşantısından uzaklaşmıştır. Bir kadın olarak üzerine bırakılan bu sorumluluklar, zamanla odak figürde sadece kendinin yolunu çizbildiği yeni arayışlara yol açmış fakat bu arayışların hepsi, kendisini kimsenin bilmediği bir otel odasında ölümü bekleyecek kadar tükenmiş ve anlamsızlaşmıştır.

3. Sonuç

Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* adlı yapıtı, ülkenin yenileşme ve değişim süreci içinde kimlik arayışına girmiş bir kadını ele alır. Tezde, odak figür Aysel'in içinde bulunduğu baskıcı toplum ve bunu yol açtığı mutsuzluk üç başlık altında değerlendirilmiştir.

Toplumun yeni Türkiye'nin temelleri atılana dek benimsediği erkeğin kadının üstündeki egemenliği ve kadınların sosyal yaşantıdaki gizlenmiş var oluşu 1923'lü yıllarla beraber çağdaşlaşmanın getirdiği hareketle kabul edilen düşünceleri değiştirmeye yönelik bir çizgiye girmiştir. Bu tür düşünce kalıplaşmalarının olduğu bir toplumda dünyaya gelen Aysel, çocukluğundan itibaren ev ve okul yaşantısında sürekli olarak yaşadığı uzamın çağdan geri kalmışlığıyla karşılaşmıştır. Evde ailesinin kurduğu baskılara, yaşadığı ortamın kadınlara bakış açısına bir Cumhuriyet çocuğu olarak üzerine yüklenen çağdaşlaşma göreviyle sağlam adımlarla göğüs germiştir. Yaşadığı toplumu çağdaş bir medeniyet ortamı haline sokabilmek için uzun uğraşlar sonucunda okumuş, öğretmen olmuştur. Büyüdükçe içinde bulunduğu kalıplaşmış olguların daha çok farkına varan Aysel, yaşadığı toplumdan yabancılaşmış ve çocukluğundan beri aradığı benliğini yeni nesillerde aramaya koyulmuştur. Bir kadın olarak var olma çabası Aysel'i yaşamı boyunca mutluluk arayışı içine sokmuştur. Arayış içinde başka limanlara sığınışı onu yaşadığı uzamdan daha da uzaklaştırmış ve yabancılaştırmıştır. Arayış süreci içinde hayatındaki her şeyin anlamını yitirdiğini bir otel odasında fark etmiş, kendini otel odasının soğuk yatağında savunmasız bir şekilde ölümü beklerken bulmuştur.

Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* adlı yapıtında geleneksel bir yaşantı süren toplumun yenileşme adına atılmış adımlarında kadınların var oluş çabası ele alınmıştır. Yenileşme adına görevlendirilen Aysel'in yaşadığı topluma yabancılaşması ve etrafındakilerin anlamını tüketmesi, odak figürün kendini bir otel odasında ölüme hazırlanırken bulmasıyla sonuçlanmıştır.

Sözcük Sayısı: 3.821

4. Kaynakça

Ağaoğlu, Adalet. Ölmeye Yatmak. 2. Bsm. İstanbul: Everest Yayınları, 2015.